

“ PLASTİK SANATLAR EĞİTİMİNDE ÇEVRESEL SANAT UYGULAMALARI ”

Doç. Ayşe BİLİR *

ÖZET

İnsanın doğayla doğrudan ilişkisinin kesilmekte olduğu çağımızda, plastik sanatlar ve eğitime her alanda gereksinim vardır. Bu araştırmada, sanat alanı dışındaki üniversite öğrencilerinin doğa-insan uyumuna dikkat çeken çevresel sanat uygulamaları incelenmektedir. Uygulamalar, geleneksel malzemelerle plastik elemanları sezdirmeyi ve uygulamayı içeren atölye çalışmalarıyla başlatılmıştır. Öğrenciler çevresel sanatın ortaya çıkışı ve dünyadaki örnekleri üzerine bilgilendirilmiştir. Çalışmalar, haftada 3 ders saati ile 14 hafta süren seçmeli plastik sanatlar dersi kapsamında, 35 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Doğal gereçlerle, doğada yapılan çevresel sanat uygulamaları fotoğraflanarak kaydedilmiştir. Öğrencilerin edindikleri temel düzeydeki bilgilerle, estetik bir bütünlüğe ulaşabilen ve çevresel sanatın amaçlarıyla örtüşen sanatsal işler ortaya koyabildikleri gözlemlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Çevresel Sanat, Plastik Sanatlar, Sanat Eğitimi, Doğa ve Sanat

“ ENVIRONMENTAL ART PRACTICES IN PLASTIC ARTS EDUCATION ”

Assoc. Prof. Ayşe BİLİR

ABSTRACT

In this age, in which a direct relationship between human being and nature have gradually being cut, plastic arts and its education are required in all areas. In this study, environmental art practices which draw attention to the harmony of nature and human being are analyzed, these practices were those of the university students from different fields-excluding the art department. Practices started with the workshops, plastic elements and traditional materials were adumbrated and practiced. Studies conducted with 35 students within 14 weeks of elective plastic arts course and 3 hours per week. Environmental art practices made in nature were photographed and saved with natural materials. After they have acquired the basic knowledge, the students are observed to be able to reveal artistic works which can reach an aesthetic integrity and can be consistent with the goals of environmental art.

Keywords *Environmental Art, Plastic Arts, Art Education, Nature and Art*

GİRİŞ

Yaratıcılığın ortaya çıkarılması olduğu kadar kişilik ve duyarlık eğitimi olarak da tanımlanabilen sanat eğitimi, temelde gözle düşünebilmeyi ya da estetik görmeyi amaçlayan plastik sanatlar eğitimini de içerir. İnsanın maddeyle doğrudan ilişkisinin giderek kesilmekte olduğu günümüz teknoloji toplumunda, maddeye biçim veren sanatlar olarak plastik sanatlar eğitimine, her zamankinden daha fazla gereksinim vardır. Bu gereksinim üniversitelerde öğrenim alanlarını seçmiş (sanat alanı dışındaki) gençlerin plastik sanatlarla ilişkilerini de kapsamaktadır.

Mesleki bilgiye yönelik öğrenimin yanı sıra gelişmiş bir kişilik, toplumsal sorumluluk bilincine sahip ve estetik eğitimi almış yaratıcı bireylerin yetiştirilebilmesinde sanat eğitiminin katkıları yadsınamaz. Çünkü günümüzde her alanda yalnızca teknolojiyi kullanma becerisine bağımlı hale gelmiş insan tipi yaratılmıştır. Öğrenme salt mesleki bir bilgi birikimi olarak düşünülmektedir. Bugün eğitim alanları teknolojiyi kullanma ve teknolojik verileri okuma becerisine sahip bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle tek yönlü bir alan eğitiminin yerine sanat eğitimi ile birlikte zenginleştirilmiş çok yönlü bir eğitim, özellikle görmeye dayalı bir estetik eğitimin verilmesi bireylerin hem düşünsel, hem de duygusal gelişimlerine katkı sağlayacaktır. “Güzelliği keşfetmek, sonunda, sevginin, eğer gerçekse, hiçbir zaman hayal kırıklığına uğratmayacak olan, düşünceye dalmış boyutunu keşfetmektir” (De Koninck, 2003:152).

Sanatla, etkili bir algısal düşünme eğitimi verilebilir. Bilim ya da felsefe ya da dil alanında yalnızca sözcüklerle çalışmak, insanın görsel bir örüntüyü nasıl örgütlediği konusunda yetkin olan sanatçıların düşüncelerinden, yapıtlarından ve sanat kültüründen uzak olmak, üretken düşünmek olan algısal düşünmeyi olanaksız kılar. Düşüncelerimiz gördüklerimizi, gördüklerimiz de düşüncelerimizi etkiler. Algı ve düşünme birbiriyle ilgilidir ve görsel yetiye sahip olmak her alanda üretken düşünebilmek için kaçınılmazdır. Düşünme ve algılama, akıl ve duyular birlikte ele alındığında ancak bireyin öğrenmesi ve gelişimi sağlanabilir. Gözün estetik eğitimi olmaksızın hiç bir alanda tam bir başarı söz konusu değildir (Arnheim, 2007: 15-17).

Görsel algı eğitimi yalnızca sanat eğitimine ilişkin bir olgu değil, yaşamın bütünselliği açısından, doğa, bilim, teknoloji ve eğitim alanlarını da içermektedir. Çünkü Estetik amaçlı görmeyi öğrenme süreci gözlem, deneyim ve dikkat yoğunluğuna dayanır. “Sanat alanında verilebilecek tek eğitim doğayı görmeyi, onun göstergelerini gözlemlemeyi, bu göstergeleri karşılaştırmayı ve onlar arasında bağ kurmayı öğreten eğitimidir” (Rodin, 152). Gözlem, bilimde olduğu gibi doğayı yorumlama ve algılamada estetik görmenin de temelini oluşturur.

Estetik amaçlı görmeyi ve gözle düşünebilmeyi sağlayan plastik sanatlar eğitimiyle, nesnelere ilişkin sınırsız zenginlikte bilgiler sağlama yolları kazandırılabilir. Bu yüzden diğer duyulardan farklı olarak görme duyusu, başlangıçtan beri düşünebilme yetisinin en temel kaynağı olarak bilinir. Hem bilim adamı, hem sanatçı, hem de filozof kimliğiyle Rönesans'ın büyük ustası Leonardo da Vinci de duyular arasında birinci sırada göze yer verir ve “gözü ruhun penceresi” (2006: 137) olarak kabul eder.

“Sanatla zekâdan ayrı düşmüş yaşantı yabancıdır, duyarsızdır...” (Edman, 1977: 8). Yaşadığı-

mız dünyada bu duyarsızlığın bir bedeli olduğu gerek bireysel, gerekse toplumsal ilişkilerde de hissedilmektedir. Doğaya ve içinde bulunduğumuz çevreye karşı duyarlı olabilmek, güzelliklerin farkına varabilmek bilinçli bir çaba gerektirir. Eksikliklerin giderilmesinde gerçek anlamda bir duyarlık ve yaratıcılık eğitimi anlamına gelen sanat eğitimine ve maddeyle doğrudan temasa dayanan plastik sanatlar eğitimine gereksinim olduğu açıktır. Sanat eğitiminin kazandırmayı amaçladığı özgür düşünebilen, bağımsız karar verebilen, öz güvenli, kendi yetilerini tanıyan, gelişmeye açık, kültürel birikimi önemseyen, duyarlı, yaratıcı bireyler yaşamın her alanında yer alabilmelidir.

Duyuların estetik hazla beslenmesi bağlamında “Kendi biyografisinde Darwin, otuz yaşına dek müzik, şiir ve sanattan büyük zevk aldığını, ama sonraki yıllarda bu yeteneğinden yoksun kaldığını anlatır ve şöyle yazar:

‘Aklım, büyük bir bilgi birikimi arasından habire yeni yasalar filtre eden koca bir makineye dönüşmüştü sanki... Sevdiğim şeylerin artık bana tat vermez oluşları ve onlardan uzaklaşmam, mutluluğu yitirmeme yol açmıştı. Bu durum zihnim açısından tehlikeli olduğu kadar, karakterimin ahlâki özünün de zayıflaması sonucunu doğurmuştu. Çünkü doğal yapımızın en önemli yanını ve bize özgü olan duygularımı yitirmiştim’ (From, 1997: 257).

Her alanın kendine özgü eğitim yöntemi vardır, ancak bakmak ve görmek arasındaki ayrımın farkındalığı ve duyuların estetik eğitimi, kişinin yalnızca mesleki gelişimi ile sınırlı olmadığı gibi, aynı zamanda duygu varlığı olarak insan doğasının da bir gereksinimidir. İş bölümü ve uzmanlaşmanın giderek arttığı, iletişim teknolojileri ve sanal ağ atmosferinin dört bir yanımızı kuşatmakta olduğu çağımız teknoloji toplumunda bireylerin doğayla ve sanatla kuracakları düşünsel ve duygusal bağa her zamankinden daha fazla gereksinim olduğu açıktır. Çünkü sanat yeni gözlem yolları yaratır ve bu yenilikler, farklılıklar sanat eğitimine katıldığında bireylerde çok yönlü gelişimin önünü açabilir.

Sanat tarihine bakıldığında her çağın kendine özgü bakış açılarını, gözlem yollarını da beraberinde getirdiği görülmektedir. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren aralarında Robert Smithson, Eva Hesse, Walter De Maria, Robert Morris, Nancy Holt, Richard Serra, Michael Heizer, Christo, Richard Long, Andy Goldsworthy gibi isimlerin bulunduğu bir grup sanatçı bakışlarını endüstri ve çevre ikilemine yöneltmişlerdir. Örneğin Andy Goldsworthy doğayla doğrudan kurduğu işbirliği ile kar, buz, çamur, taş, ağaç dalları, kozalak, yaprak, çiçek gibi doğal gereçlerle işlerini gerçekleştirir. Bu sanatçılar teknoloji-insan-doğa ilişkisini yeniden sorgulamaya başlayarak gözlerini alışılmışın dışında yeni bir bilinçle, yeni bir bakışla doğaya çevirmişlerdir.

Sanatın özgür doğası gereği doğanın figüratif görünümleri ile yetinmeyerek geleneksele muhalif olan yaklaşımlar ‘Arazi Sanatı’, ‘Yeryüzü Sanatı’, ‘Çevre Sanatı’, ‘Toprak Sanatı’, ‘Çevresel Sanat’ gibi benzer kavramlarla adlandırılırlar. Plastik sanatlardaki bu yaklaşımların ortak amacının geleneksel sergi, galeri, sanat yapıtı algısını değiştirmelerinin yanı sıra çevre sorunlarına, doğaya ilişkin bir bilinç oluşturma, insan- doğa ilişkisinin geldiği noktaya dikkat çekme eylemlerini de kapsadığı görülür. 1960’lı yıllarda ABD’ de başlayan ve 1970’li yıllarda Avrupada

da görülen anlayış teknolojinin dünya üzerindeki tahribatlarının giderek artmasından duyulan endişeleri de içerir. Örneğin endüstrinin zarar verdiği yerleri çalışma alanı olarak seçen, bir çeşit doğa-insan uyumu konusuna dikkat çeken Robert Smithson'a göre; "Ekonomi dünyadan soyutlandığında, doğal süreçlere kördür. Sanat, çevreciyle endüstrici arasındaki iletişimi sağlayan bir kaynağa dönüştürülebilir. Çevre bilinci ve endüstri iki ayrı çıkmaz yol gibi değil, birbirleriyle bir noktada kesişen yollar gibi düşünülmelidir. Sanat ikisi arasında gerekli diyalektik ilişkiyi sağlayabilir" (Antmen, 2009: 259).

Çevresel sanat yoluyla sanatçıların sanat yapıtı ve izleyici algısının sınırlarını zorladıkları görülmüştür. Resim ve heykelin sınırlarını aşan çalışmalar yapmayı amaçlayan bu sanatçılar galeri mekanının dışına çıkarak hem doğaya müdahale ederler hem de toprak, su, kar, taş, buz, ot gibi doğal gereçleri ya da yerçekimi, rüzgar ve çoğalma, büyüme gibi doğal oluşumları kullanarak yapıtlarını gerçekleştirirler.

Çevresel sanatın hem geleneksel sanat algısında, hem de doğaya ve çevreye ilişkin bilincin, duyarlılığın gelişimine katkıda bulunduğu görülmektedir. Zamanının ruhunu yansıtan sanat anlayışlarına plastik sanatlar eğitiminde yer verilmesiyle ülkemizde yeterli düzeyde sanat eğitimi alamamış gençlerin de çağın sanatı ile bağ kurabilecekleri donanıma sahip olmaları hem gençlerin estetik yönden birer kültürel varlık olarak gelişimleri, hem de toplumsal gelişim açısından önem taşımaktadır. Plastik sanatların temelini oluşturan estetik amaçlı görme, algılama ve gözle düşünebilme yetisi kazanmış bireylerin çevreye, doğaya, insana bakışları, kendilerini anlama ve anlatabilme olanakları açısından yaşadığımız topluma ve sorunlarına çözümsel yaklaşımlarda sağlayacağı katkılar göz ardı edilmemelidir.

Bu bağlamda üniversitelerde uygulamada olan Güzel Sanatlar Eğitimi kapsamında yer alan Plastik Sanatlar dersi ve ders içeriğinin düzenlenmesi, uygulama yapabilme olanaklarının sağlanması, estetik duyarlılığı gelişmiş gençlerin yetiştirilmesinde dolayısıyla toplumsal duyarlılığın artırılmasında etkili olacağı düşünülmektedir.

Plastik sanatlar eğitimi yoluyla sınırları zorlayarak, yeni düşünme yollarını keşfetmek ve cesaretlendirmek amacıyla, ders gereçlerindeki çeşitlilik açısından çevresel sanat uygulamalarına, sanat yoluyla kazanılacak estetik deneyimler ve çağdaş sanata ilişkin bilgiler kazandırma aracı olarak bakılabilir. Bu uygulamalar hem sanat eğitiminin temel sorunlarını tanımak hem de çevre duyarlılığını ve farkındalığını geliştirmek açısından önem taşır. Doğaya yeni bir bilinç ve farkındalıkla bakabilme yetisi yalnızca sanat alanı eğitimini değil, diğer eğitim alanlarını da kapsayabilmelidir.

Problem

Sanatın zengin ifade olanaklarının tanıtılması ve uygulama fırsatlarının yaratılması açısından ortam, zaman ve maddi olanaklar amaca uygun düzeyde olamamaktadır. Özellikle bu olanaklar sanat alanı dışında öğrenim gören ancak plastik sanatlara da ilgi duyan ve bu alanda kendilerini geliştirmek isteyen öğrenciler söz konusu olduğunda yetersiz olduğu daha da açıktır. Plastik sanatlar eğitiminin salt beceriye ve yeteneğe dayalı olduğu gibi yaygın bir düşüncenin

yanı sıra yalnızca sanatçı olacakların sanat eğitimi alması gerektiği inancı bugün de hala kabul görmektedir. 1988- 1989 öğretim yılında uygulamaya başlanmasından buyana üniversitelerde seçmeli olarak verilen plastik sanatlar derslerindeki uygulamaların sonuçlarına ya da geliştirilmesine ilişkin yeterli araştırma bulunmamaktadır.

Ülkemizde, üniversite öncesi eğitim sürecinde yer alan sanat eğitimi derslerinin programlarına ve ders saatlerine bakıldığında, gençlerin yaratıcılık özelliklerini ortaya çıkarabilecek ölçüde duyuların eğitimi ve estetik amaçlı gözle düşünebilme yetisini geliştirebilecek uygulamaların eksikliği görülmektedir. Artistik yaratıcılığın desteklenmesi gereken çağlarında gençlerin, yaygın olarak temel eğitimi ve özellikle de lise dönemi yoğunlukla üniversite sınavını kazanma hedefine yönelik geçirilmektedir. Üniversiteye gelen gençler ise üniversitede çoğunlukla kendi alan bilgisi ile yetinmek durumunda kalmaktadırlar. Öğrenim alanlarının dışında sanat kültürü kazanmaları, sanat yapıtı izleyicisi olabilmeleri ve çağdaş sanatın anlatım olanaklarını tanımaları için yeterli ortam oluşturulamadığı gözlenmektedir.

Öğrencilerin kendilerini plastik sanatlar yoluyla ifade edebilme olanağı bulamamaları nedeniyle çağdaş sanat anlayışlarını algılamaktan ve sanat yapıtlarını izlemekten çekindikleri ve uzak durdukları gözlenmektedir. Bu nedenlerle üniversitelerde lisans düzeyinde sanat alanı dışındaki öğrencilerin alabildikleri seçmeli plastik sanatlar dersi kapsamında, plastik sanatlardaki yaklaşımlara ilişkin olarak sanatçı, sanat yapıtı, izleyici ve sanat algısındaki değişimleri çevresel sanat uygulamaları aracılığı deneyimlemelerine ortam hazırlanmıştır.

Bu çalışma sanat alanı dışında öğrenim gören farklı fakültelerden gelen 35 öğrencinin doğada gerçekleştirdikleri çevresel sanat uygulamaları ve uygulama sürecine ilişkin gözlemlerini incelemeyi amaçlamıştır. Öğrenciler; Psikoloji, Biyoloji, Matematik, Spor Bilimleri, Hemşirelik bölümlerinin yanı sıra İngiliz, Amerikan ve Fransız Dili Bölümleri ile Eğitim ve Mühendislik (Bilgisayar, Fizik, Kimya, Nükleer Enerji) Fakültelerinden katılmışlardır.

Araştırma, 2011-2012 ile 2012-2013 öğretim yılları güz ve bahar dönemlerinde Hacettepe Üniversitesi Güzel sanatlar fakültesi Seçmeli Dersler Birimi bünyesinde yer alan seçmeli plastik sanatlar dersi kapsamında yerleşke içerisinde gerçekleştirilen çevresel sanat uygulamalarının bir değerlendirmesini içermektedir. Seçmeli plastik sanatlar dersi 1 saat kuramsal, 2 saat uygulama olmak üzere haftada 3 ders saati ile 14 hafta sürmektedir.

Araştırmada incelenen çevresel sanat çalışmaları temel plastik sanatlar eğitiminin başlangıç düzeyine göre değerlendirilmiştir. Çalışmalar tamamlandıkça fotoğraflarla kaydedilmiş ve yapıldıkları yerde yok olmaya bırakılmıştır. İsteyen öğrencilere çalışma sürecinde deneyimledikleri duygu ve düşüncelerini yazılı olarak ifade etmeleri belirtilmiş ve değerlendirmede bu ifadelerden de yararlanılmıştır.

Kullanılan Yöntem ve Teknikler

Öğrencilerin farklı disiplinlerde öğrenim gördükleri ve üniversite öncesi yeterli düzeyde sanat eğitiminden yararlanamadıkları göz önünde bulundurularak atölye ortamında temel düzeyde uygulamalar yapılmıştır. Sanat alanı dışındaki alanlarda öğrenim gören gençlerin estetik

imgelerle karşılaşma ve uygulama çalışmalarıyla sanata ve sanat tarihine ilişkin kuramsal genel bilgilerin yanında, nesnelere estetik amaçla bakma ve görmeyi sezdirmeyi amaçlayan bir program izlenmiştir. Araştırmada konu olan çevresel sanat uygulamaları atölye ortamında gerçekleştirilen hazırlık çalışmaları ile başlatılmıştır. Öğrencilere kalem, kâğıt, boya, fırça, tuval gibi geleneksel malzemelerle yapılan uygulamalı çalışmalar sırasında boyasal, çizgisel, lekese değerlerin sezdirilmesine çalışılmıştır. Çizgi, ışık-gölge, koyu-açık, ritim, doku, kompozisyon, renk gibi plastik elemanları tanımaya ve uygulamaya ilişkin ikiboyutlu yüzey çalışmaları ile nesnelere hem kendi içinde hem de diğer nesnelere olan ilişkilerini görmeyi amaçlayan oran-orantı, benzerlik, farklılık gibi özelliklerine dikkat çekilmiştir. Sanat yapıtı incelemeleri yapılmış ve sanat tarihine ilişkin genel bilgiler verilmiştir. Slayt gösterimi ile sanat akımları, sanat, sanatçı ve sanat yapıtı algısındaki değişimlere yer verilmiştir. Haftada 3 ders saati ile 8 haftalık bir sürede atölye ortamında verilen temel düzeyde bilgiler ile yapılan temel düzeyde uygulama çalışmaları galeri ve müze gezileriyle de desteklenmiştir. 10. haftadan itibaren yine atölye ortamında çevresel sanatı tanıtan bilgiler ile bu alanda çalışan sanatçılar ve yapıtları tanıtılarak konuya ilişkin hazırlıklara başlanmıştır. Program kapsamında, yaşadığımız çağın sorunlarını, özellikle de doğa-insan-teknoloji ilişkileri ve sanat, sanat yapıtı, izleyici, galeri mekânı, sanat toplum ilişkisi bağlamında sanatçıların sorgulamalarını içeren Arazi Sanatı (Land Art), Yeryüzü Sanatı (Earth Art), Çevresel Sanat (Environmental Art) örnekleri üzerinden bilgi verilmiştir. Renk, doku, ritim, kompozisyon gibi plastik elemanları tanımaya yönelik inceleme ve uygulama denemelerinden sonra atölye dışına çıkılarak yerleşke içerisinde gözlem, inceleme ve araştırma ile ön çalışmalar yapılmıştır.

Dünyanın başka birçok ülkesinde olduğu gibi ülkemizde de çevre sorunlarının ve doğanın tahrip edilmesinin giderek artıyor olmasına dikkat çekilerek yakın çevremizde, yerleşke içinde de tanık oldukları duyarsızlıklara ilişkin gözlemlerin paylaşılması ile çevresel sanat çalışmalarına başlamak için öğrenciler motive edilmiştir. Geleneksel malzemenin dışında doğal malzemelerle, açık alanlarda, doğada çalışma fikri ile öğrencilerde çalışma heyecanı yaratılarak yerleşke içindeki yakın çevreden araştırma ve incelemeler yapılmıştır. Doğal gereçlerin renk, biçim, büyük-küçük, kalın-ince, sert-yumuşak, düz veya dokulu gibi madde özellikleri ile görsel etkileri açısından nasıl ele alınabilecekleri konusunda araştırma ve inceleme çalışmalarına başlanmıştır. Çalışmaların hiçbir kesici, delici, alet ve yapıştırıcı vb. hiçbir kimyasal madde kullanılmadan, doğaya zarar verilmeden gerçekleştirilmesi konusunda gereken uyarılar yapılmıştır. Bu süreçte öğrenciler yerleşke arazisinde bulunan çam kozalağı, çiçek, yabani meyve, taş, toprak, kurumuş ot, kurumuş ağaç dalları, kabukları ve çam yaprakları gibi nesnelere çizgi, ritim, denge, kompozisyon, doku, armoni, koyu-açık gibi plastik öğeleri kullanarak kendilerine özgü düzenleme oluşturma yollarını araştırmışlardır. Her öğrenci doğada dağınık, düzensiz halde bulunan doğal gereçler içerisinde amacına uygun olanı nasıl seçebileceğine ilişkin araştırma, gözlem ve inceleme süresini değerlendirmeye çalışmıştır.

Yapılan çalışmalarda yalnızca buluntu doğal nesnelere kullanılmış ve çalışmalar program yürütücüsü olarak tarafımdan fotoğraflandıktan sonra yine doğada, yağmur, kar, rüzgâr gibi doğal koşullarda yok olmak üzere oldukları yerde bırakılmışlardır. Fotoğraflanan işler ve uygulama

sürecine ilişkin öğrencilerin yazılı görüşlerini de içeren metinler bir katalogda toplanarak basılmıştır. Katalog yoluyla kalıcı olması sağlanan işlerin sonraki dönemlerde gelecek öğrenciler için bir yardımcı ders dokümanı olması sağlanmıştır. Ayrıca işlerin 30x40 cm. ve 50x70 cm. boyutunda renkli basılmış görselleri bir galeri mekânında sergilenerek iki hafta boyunca izleyicilerle buluşturulmuştur.

Bulgular ve Yorum

Bu çalışma kendi isteğiyle plastik sanatlar dersini seçen ve daha önce (ortaöğretimde resim dersleri dışında) sanat eğitimi almamış olan öğrencilerin gerçekleştirdikleri çevresel sanat uygulamaları üzerinedir. Öğrenciler farklı fakültelerden ve farklı sınıflardan gelmelerine rağmen ortak noktaları üniversite öncesi dönemde sanat alanında yeterince kendilerini geliştirememiş olduklarını düşünmeleri ve çevresel sanat kavramını ilk kez duymuş olduklarını belirtmeleridir.

Öğrencilerin isteğe bağlı olarak kendi çalışmaları konusunda gerek çalışma sürecinde gerekse çalışma sonunda ortaya çıkan işlere ilişkin duygu ve düşüncelerini yazılı olarak da ifade edebilecekleri söylenmiştir. Çünkü sanat eğitiminde sonuçtan çok sonuca giden süreçte sezilen, hissedilen, farkına varılan duygu ve düşünce zenginliğini geliştiren kazanımlar olmaktadır. Bu nedenle ortaya çıkan işlerin incelenmesinde öğrencilerin düşüncelerini belirttikleri yazılı metinlerinden alıntılara da yer verilmiştir.

Bireysel çalışmaların yanı sıra isteyen öğrenciler ortaklaşa çalışmalar da gerçekleştirmiştir. İş bölümünün, dayanışmanın ve sorumluluğu paylaşmanın yarattığı duygu ve düşünce birlikteliğinden duyulan hazzı yaşamalarına izin verilmiştir.

Öğrencilere atölye çalışmaları içinde, sanatsal çalışmaların bir düzen sorunu olduğu ve bu düzenin plastik elemanlarla oluşturulması gerektiği bilgisi sezdirilmeye çalışılmıştır. Bu bilgiler ışığında öğrenciler doğal gereçlerin seçiminde ve düzenlenmesinde sanatın temel ilişkilerine dayanarak çoğunlukla daire, kare, dikdörtgen gibi geometrik biçimlerden oluşan düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Basit tekrarlar, düz ve ters konumda tekrarlar, karşıt ikili tekrarların yanı sıra renk, biçim, hareket, yön tekrarı ile bir birimin değişkenliklerinin neden olduğu ritmik düzenin yakalanabildiği çalışmalar ortaya çıkmıştır.

Tekrarların neden olduğu uyumu yakalamada öğrencilerin her birinin bireysel yaklaşımlarının olduğu gözlenmiştir. Gerek doğal gereçlerin seçiminde gerekse gereçleri bir araya getirerek oluşturdukları düzen arayışlarında bireysel farklılıkları gözlenmiştir. Bireysel farklılıkların ortaya çıkarılabilmesi için öğrencilerin bireysel algılarını özgürce ifade edebilecekleri belirtilmiş ve birbirlerinin etkisinde kalmadan, bağımsız olarak çalışmalarını ele aldıkları görülmüştür. Çalışmalar sırasında öğrencilerin kendileriyle baş başa kalarak gereçlerin ve doğanın çekiciliğini yoğun olarak yaşadıklarına tanık olunmuştur.

Ortaya çıkan işlerin görsel etkilerine bakıldığında rölyef etkisinde olan işlerin (Resim 1, 2, 3, 10, 11, 12, 13, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30, 31) yanı sıra mekanla birlikte düşünülerek düzenlenen işler (Resim 4, 5, 6, 7, 8, 9, 14, 15, 17, 19, 24, 25) ve üç boyut arayışlarına dayanan işlerin ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Resim 1. Alev Toros

Resim 2. Aslı Cansız

Resim 3. Buket Hakbilen

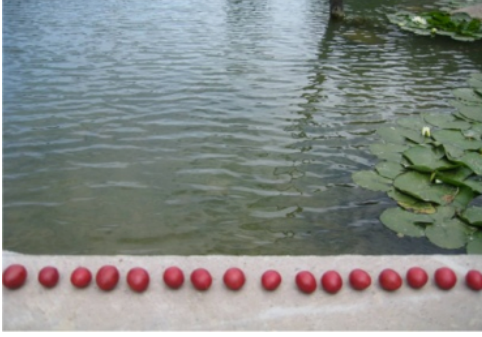
Dağınık halde bulunan çam yapraklarının, dikey ve yatay örgü dokusuyla (Resim 1) veya merkezden dışa doğru renk değişimleri göz önüne alınarak yerleştirilen (Resim 11, 26, 27) ve içinde bulunduğu doğal ortamda, doğal ışık altında düzenlenmiş görünümüyle plastik bir içerik kazandığı görülmektedir. Tek başına pek bir şey ifade etmeyen çam yaprakları, toprağa rastgele karışmış meyveler bir düzen içinde tekrar edildiğinde nasıl estetik bir biçime dönüştürülebildiği görülmektedir. Resim 4, 5, 6'daki işler ise buldukları mekanla da ilişkilendirilmişlerdir. Resim 3 ve 34'e ilişkin olarak öğrenci, sıradan bir bakışın ötesine geçerek nesnelerin ayrıntılarını, ayrıntıların nesneyle, çevresiyle ve kendisiyle olan ilişkilerini farkedişine yazılı anlatımında da yer vermiştir;

“Biyoloji okuyan bir öğrenci olarak her gün çeşitli özelliklerini incelediğim bitkilerin ve toprağın, kısacası doğanın çok farklı yönlerini öğreniyordum. Doğada küçük bir çiçeğin bile kusursuz yapısı ve hayatta kalma mücadelesini fark edemediğimi, her geçen gün çevreme daha da duyarısızlaştığımı ve doğaya yalnızca renkli ekranlardan ya da kitap resimlerinden, fotoğraflardan baktığımı anladım. Her gün karşılaştığım ağaçların ve diğer canlıların benim için sıradanlaşması ve dikkatimi çekmemesi bana endişe verdi.

Kitaplarda anlatılanlardan çok daha fazlasını doğada doğrudan taş, toprağa, ağaca dokunarak hissetme olanağı buldum. Ateş dikenini, beyaz inci ve mahlep bitkilerinin renkli meyveleri ve çam kozalakları ile biyoloji bilgimden yararlanarak doğanın doğal döngüsünü renk, biçim, doku gibi plastik elemanlarla ifade etmeyi denedim. Şimdiye kadar plastik elemanların yalnızca boya, fırça kalem gibi malzemelerle yapılabildiğini düşünüyordum. Bu çalışmaların kağıt, kalem ve boyanın ötesine geçmesi heyecan vericiydi. Günlük hayatta sıklıkla karşılaştığım nesnelere farklı bir gözle bakmamı sağladı” (B. Hakbilen Biyoloji Bölümü).

Bu tür deneyimlerin yapılmasının isabetli olduğu öğrencilerin kendi ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Derste öğrendiklerinin bilinç üstüne çağrılmasında ne kadar yararlı olduğunu ortaya çıkarmakta ve aynı zamanda sanat eğitiminin amaçlarıyla örtüştüğünü de göstermektedir.

Resim 4. Christina Koch

Resim 5. Christina Koch

Resim 6. Cenk Umur

Resim 6'dan detay

Resim 6, sonbahar mevsimi nedeniyle yerleşke içinde kış çiçeklerinin dikilmesi için yaz çiçeklerinin sökülerek atılmak üzere işçiler tarafından toplandığını gören bir öğrencinin bu çiçeklerle yaptığı iş görülmektedir. Öğrenci, yapay gölün kenarında bulunan ve kökleri fazla su aldığı için kurumuş olan çam ağaçlarının durumuna dikkat çekmek istemiştir. Öğrencinin bu tavrı hem çevreye duyarlı bakışın, hem de amaca uygun yer ve gereç seçiminin çevresel sanatın amacıyla örtüştüğünü göstermektedir.

Resim 7. A. T. Muhammed Ameen

Resim 8. Aybıçe Akdoğan

Sanat eğitiminde, yaratıcı güçlerin ortaya çıkarılabilmesi için doğanın sonsuz olanaklarından yararlanmak mümkündür. Öğrencilere doğanın bu olanaklarını kendi amaçlarına uygun olarak araştırmaları için zaman zaman doğal gereçlerin buldukları mekanla olan ilişkilerine dikkatleri çekilmiştir. Kurumuş ağaç dalları, taş, yaprak, çam kozalağını tercih eden öğrencilerin bazıları bu gereçleri düzenlerken geniş bir mekanı da işin içine katmayı başaramışlardır (Resim 7, 8, 9, 14, 17, 24, 25).

Resim 9. Cenk Umur

Geleneksel malzemelerle çalışmanın ötesinde yeni bir yaklaşımla, yeni gereçlerle karşılaşmanın verdiği heyecanı “Doğaya çıktığımda hem tuvalin sonsuz olması hem de materyalin çeşitliliği beni büyüledi” diyen Psikoloji öğrencisi C. Umur, Nesne ve mekan ilişkisinin etkileşimlerini araştırdığı (Resim 9) çalışması üzerine şöyle yazmıştır:

“Doğaya ait olup doğada olmayan bir şey koyuyorsunuz ortaya. Bu ‘doğal şeklin’ kafanızdaki imgesini değiştiriyor. Ayrıca yapılan şey doğaya ait olduğundan ister istemez bulunduğu mekânı etkiliyor ve ondan etkileniyor. Ortaya koyduğunuzun size ait olması ve doğayla bütünlük göstermesi; doğayla bütünleştiğinizi ve özgün olduğunuzu hissettiriyor”.

Resim 18’de Cenk Umur’un “SYZYGY” adını verdiği çalışmasında estetik deneyimine hem kendi alan bilgisini, hem de entelektüel birikimini katmış olduğu anlaşılmaktadır:

“İnsanlar; tahrip ettikleri, kullanılmaz hale getirdikleri bir yerden başka bir yere göç etmeyi kurtuluş olarak görüyorlar. Bu göç, döngü haline gelmiş durumda. Artık dünyada (bozulacak) yer kalmadığı için gezegenlere seyahat etmeye çalışılıyor; sanki evrenin bir denge içinde olduğu unutulmuş. Bu denge Carl Gustav Jung’un, “syzygy” terimini çağrıştırmaktadır. Terim, karşıtlıkların bir araya gelip bütünleşerek dengeyi oluşturmasını ifade eder. Bu denge bağlamında, dünyada yerinden oynatılan bir taş sadece bulunduğu yeri değil tüm dünyayı, hatta evreni etkileyecektir. İnsanlar, ya bunun farkında değil ya da bunu göz ardı ediyorlar. Peki, göç mümkün olmadığında ne olacak? Belki de insan bu durumla karşılaşma fırsatını bile bulamayacaktır” (C. Umur, Psikoloji Böl.).

Görmenin aslında bir düşünme eylemi olduğu göz önüne alındığında öğrencilerin gördükleri üzerinde nasıl düşünmeye başladıklarını ve düşüncelerini nasıl bir bilinçle yansıttıkları ortaya çıkan işlerde görülebilmektedir. Bu yalnız sanatsal deneyimlerini, estetik duyarlıklarını değil, entelektüel birikimlerini de işin içine katarak yeni sentezlere varmada çıkış noktası oluşturdıklarını göstermektedir.

Çalışmalarda büyüklük açısından da farklılıklar vardır. Geniş alanlara yayılan işler olduğu gibi, değişik bitkilerin yaprakları ile hem renk ilişkileri, hem de birim tekrarı ile küçük boyutta düzenlemeler de (Resim 10, 11, 12, 26, 27, 28, 29, 31) görülmektedir. Bu farklılıklarda öğrencilerin çoğu yalnızca ders saatleri içerisinde işleri tamamlamışken bir kısmı kendi isteğiyle ders dışındaki zamanlarını da değerlendirmek açısından daha çok zaman ayırmışlar ve bu konuda öğrencilere bir sınırlama getirilmemiştir. Yalnızca her öğrenciden en az bir çalışma yapmaları istenmiş ancak daha fazlası için sınır konmamıştır.

Resim 10. Ayşegül Aydın

Resim 11. Buket Menekşe

Resim 12. İzgi Biçer

Resim 14'de öğrenci kalınlı inceli kurumuş dalları bir ağacın düşen gölgesi ve patika ile ilişkilendirerek yol kavramına göndermede bulunmuştur.

Resim 13. Alper Duyşak

Resim 14. Barçın Köroğlu

Resim 15. Christina Koch,

Resim 14'de, kırılarak aynı uzunlukta olmaları sağlanmış kurumuş ağaç dalları bir patika üzerine döşenmiş ve sanki gökyüzüne doğru uzanmakta olan bir yol izlenimiyle doğada yolculuk gibi bir anlam yaratılmaya çalışılmıştır.

Resim 15'de dağınık haldeki çiçeklerin pembeden beyaza geçişle sıralanması ile yeşil otlar üzerinde oluşturduğu karşıtlık, yoğun bir renk çizgisine dönüşür. Doğaya, doğa nesnesinin kendisiyle yeni bir anlam kazandırılır.

Resim 16. E. Behsat Beşir

Resim 17. A. Aydın - C. Umur - B. E. Aydoğan

Resim 18. Cenk Umur, "SYZYG"Y

Öğrencilerin tercih ettiği doğal gereçlerden biri de farklı renk ve boyuttaki taşlar olmuştur. Taşların büyük - küçük (Resim 16), açık- koyu (Resim 18,37) etkilerinden yararlanılmıştır. Resim 17'de (Ayşegül Aydın- Cenk Umur- Büşra Aydoğan) taşlar ve çam kozalaklarının koyu-açık karışıklığının kullanılmasıyla giderek uzaklaşan yıllankavi bir biçim verildiği görülmektedir. Bu biçim arayışında doğanın doğal döngüsüne bir gönderme de bulunma çabası sezilebilmektedir. Doğal gereçleri sanatsal bir anlatım aracına dönüştürebilmek için öğrencilerin çevresel sanata ilişkin edindikleri bilgilerden yararlanabildikleri gözlenmektedir.

Resim 19. Christina Koch

Resim 20. Aylin Gültekinoglu

Resim 21. Günce Işınak

Çam kozalakları yerleşkede mevsim nedeniyle çokça bulunan ve en çok tercih edilen gereçlerden biri olmuştur. Bir birim olarak ele alınan kozalakların renk farklılıklarından (Resim 20) yararlanıldığı gibi, ters yüz olarak (Resim 2, 13, 21) kullanıldığında bıraktığı doku ve renk etkisini fark eden öğrenciler olmuştur.

Resim 22. Deniz Biçer

Resim 23. Mehtap Çamlıbel

Resim 24. Züleyha Özcan

Resim 25. Ayşegül Aydın, "Rüzgar"

Yerleşkenin doğal yapısı ve bitki örtüsünün elverdiği ölçüde doğal gereçlerin seçiminde çiçek, yaprak, taş gibi birimlerle geniş mekanlar (Resim 6, 9, 17, 25) değerlendirildiği gibi küçük çaplı işlerde, gereçlerin ayrıntılarındaki ilişkilerin fark edildiği ve bu ilişkilerin kullanıldığı (Resim 12, 30, 34) etkili işler de ortaya çıkmıştır.

Resim 26. Günce Işmak

Resim 27. Şule Uğur

Doğada dikkatinin o ana odaklanması ile duyuların nasıl harekete geçmiş olduğunu örnekleyen öğrenci (Resim 25) çalışma anını şöyle tanımlar: “Ben sarı rengi ve esen rüzgarı düşünürken duyduğularım kuşların ve arıların sesleri, bana eşlik ediyorlar. Doğanın karşılık beklemeden verdiği huzur insanı mutlu ediyor” (A. Aydın, Sanat Tarihi).

Resim 28. Görkem Esirgen

Resim 29. Zeki İlmen

Doğal gereçlerle çalışmak amacıyla doğayı gözlemlemek, yalnızca estetik duyarlık kazandırması açısından değil, doğal güzelliklerin gizini keşfetme açısından da sanat eğitiminde etkisi olabilmektedir.

Resim 30. Recep Güleç

Endüstri mühendisliği öğrencisi R. Güleç (Resim 30) çalışmasını, bir karınca yuvası çevresine çam kozalağı parçalarını kendince bir düzen içinde dizerek gerçekleştirmiştir. Bu çalışmasında öğrenci doğanın gizemini ve bir düzen içindeki tekrarın yarattığı uyumun farkına varışını şöyle ifade etmiştir;

“İnsanoğlunun sahip olduğu en büyük ayrıcalıklarından biridir düşünme ve sorgulama yeteneği. Bu yetilerini kullanan herkesin bakış açıları diğer insanların arasından hemen sıyrılır ve farkını hissettirir. Bir objeye bakan kişilerin çoğu aynı şeyi görürken bu insanlar her şeyden önce neden baktığını sorgularlar. Kemikleşmiş kalıplardan sıyrılanlar doğaya daha farklı bakarlar. Kendi içinde tekrarları olan her nesne dikkat çeker. En basitinden kar yağışını ele alalım. Ardarda düşen kar taneleri kimin dikkati çekmez ki? Ya da ayçiçek tarlaları. Sıralı bir biçimde ekilmiş ayçiçeklerin görüntüsünden kim etkilenmez? Tıpkı benim bu çalışmamı yapmamdaki amaç gibi. Tekrardaki gizem ve disiplin beni kendine çekti. Bir karınca yuvası deliği etrafında konuşlanan kozalak tohumları...”

Resim 31. Yasemin Camgöz

Resim 32. B. E. Aydoğan- C. Umur, “Kaçış”

Resim 32’de, iki öğrencinin ortaklaşa çalışarak gerçekleştirdikleri ve “Kaçış” adını verdikleri işleri görülmektedir. İnsanın doğaya yabancılaşması, çevreye duyarsızlığı ve verdiği zararları sorgulaması gerektiği konusundaki kaygılarını yansıtmaya çalışmışlardır. Öğrenciler mesajlarını yazılı ifadeleriyle de vermeyi denemişlerdir :

“İnsanlık tarihimizde önemli bir yere sahiptir medeniyet. Önceleri doğanın içinde kendimize bir yer edinmek için geliştirdik bu kavramı. Sonra kendimizde edindiğimiz yeri kalıcılaştırma çabasıyla biraz değiştirdik medeniyeti. Ama doğadan kendimizi soyutladıkça medeniyetin “niyet”i daha da farklılaştı; doğaya hâkim olma çabasına girdik. Bu niyet farklılaşması, sonunda bizi doğadan o kadar uzaklaştırdı ki yolumuzu bulamaz olduk. Şimdi ise kaybettiğimiz yolu yeniden bulmaya çalışıyoruz. Biz yolumuzu bulmaya çalışırken bile doğaya zarar veriyoruz fark ederek ya da etmeden. Doğa da bize bir tepki verme yoluna gitti ve ona verdiğimiz zararlardan sıyrılmak ve yaptıklarımızın bedelini ödetmek için bizi uzaklaştırmayı denedi; fakat biz bu bedelleri, doğaya pek uygun olmayan yöntemlerle yamayarak, telafi etmeye çalıştık ve çalışıyoruz. Telafi çabasının sonuçları da verdiğimiz zararlardan farklı değil. Şimdiyse doğaya bizden kaçmaktan başka bir tepki seçeneği bırakmadık” (B.E.Aydoğan, C. Umur, Psikoloji Böl.).

Çevresel sanatın amaçlarına uygun olarak doğa, insan ve teknoloji ilişkilerini sorgulayan öğrenciler olduğu gibi, doğaya yeni bir bilinçle, doğadaki ayrıntıların, güzelliklerin ve ilişkilerin farkına vararak bakmaya başlayan öğrencilerin olduğu da gözlemlenmiştir.

Resim 33. A. Aydın- A. Kaloğlu, "Gölge"

Resim 34. Buket Hakbilen

"Gölgeler" adını verdikleri çalışmada (Resim 33) bir ağacın gölgesini renk geçişlerini kullanarak gerçekleştiren öğrencilerden Amerikan Dili ve Edebiyatı öğrencisi A. Kaloğlu "Doğa bizim tuvalimiz, doğanın ürünleri de boyalarımız" diyerek çalışma sürecini şöyle tanımlamaktadır;

"...çeşitli tonlardan bir yığın yaprak topladık. Renkler kendi başlarına o kadar güzel ve uyumlu ki, bunları hevesle ve kalp atışlarıyla, bir düzene oturttuk bir form yaratmaya çalıştık. Doğanın kendi formu belki birkaç dakika önce ağacın üstünden yere gölge veren yapraklar, şimdi onun kendi gölgesini, onun aidiyetinin formunu, onun geçmişinin izlerini oluşturabilirdi, neden olmasın?"

Çalışma kapsamında taş, toprak, su, yaprak, çiçek, yabani meyve, kozalak gibi doğal gereçlerle doğada uygulama yapma fırsatı verilen gençler sanatın dili ile kendilerini ifade edebilme deneyimlerini yaşayabilmişlerdir. Doğada, doğanın sunduğu gereçlerle doğrudan kurulan ilişkinin doğaya ve çevre sorunlarına karşı duyarsızlığa dikkat çekebilmenin olumlu etkileri gözlemlenmiştir.

Düşüncelerin çıkış noktası duyular yoluyla edinilen izlenimler oluşturmaktadır. Öğrenciler doğadan izlenimleriyle doğa gerçeklerine uygun düşünsel sonuçlara varabilmektedirler. Bu doğadaki nesnelerin kendi içinde ve çevresiyle olan ilişkilerin bağlı olduğu ilkeleri sezdirmeye dönük çalışmalar olarak da yalnız sanat eğitiminin değil bilimsel düşünceyle de örtüşmektedir.

Resim 35. Seda Arık

Resim 36. Christina Koch

Resim 37. Özden Öz

Çevresel sanat uygulamaları sürecinde öğrencilerin görmeye odaklanabilmeleri için bakmak ve görmek arasındaki ayrıma sıklıkla dikkat çekilmiştir. Görsel algıyı ve estetik bakışı geliştirmede, doğal gereçlerle çalışmanın zengin seçenekler sunduğu ve bu seçeneklerin ise ancak dikkatin yoğunlaştırılmasıyla görünür olabileceği uyarıları yapılmıştır. Bu uyarıların öğrencilerin bireysel farklılıklarını açığa çıkarmada etkili olabildiği izlenmiştir. Zemin ve mekanı değerlendiren öğrencilerin yanı sıra bireysel algı ve ifade farklılıklarını özgürce ifade edebilmeleri açısından (Resim 19, 35, 36, 37) bazı öğrencilerin işlerini ağaç dallarına asarak düzenledikleri görülmüştür.

Resim 38, iki öğrencinin doğal gereçlerin ve mekanın çağrışımlarını bir oyuna dönüştürerek gerçekleştirdikleri işi göstermektedir. İşe ilişkin ifadeleri ise şöyledir:

“Mevsimi geldiğinde ağaçlardan kendini yere bırakan; birçok yapıta konu olmuş, ağaçların en güzel süslerinden biri olan kozalaklardan bir de kaplumbağa nasıl olur dedik ve denedik. İnsanoğlunun topraktan geldiği fikrine inanıldığı gibi, bu kaplumbağa da topraktan geldi, üstü kozalaklarla süslendi ve sabit olan kafa taşı dışında elleri ve ayakları için taşlar kullanıldı. Sonra doğanın içine olduğu gibi bırakıldı. Bir ruh verdik ona, ismi BAĞUKAPLU olsun dedik; doğadan kopan insanın yeniden doğa ile bağı oldu, bizim kaplumbağamız oldu, ağaçlarla uyum sağladı, doğaya uyum sağladı ve yine doğal düzenin parçası oldu” (A. Kaloğlu, Amerikan Dili ve Edebiyatı).

Doğal gereçlerle çalışırken hem zihinsel, hem de duyuşsal algının işin içine katılmasına olanak tanıyan çevresel sanat uygulamalarının aynı zamanda zevkli bir oyuna da dönüştürülebildiği gözlenmiştir.

Resim 38. A. Aydın- A. Kaloğlu, "Bağıkaplı"

Resim 39. Büşra Aydoğan, "U Dönüşü"

Ortaya çıkan işlerin nasıl bir sergi adıyla tanımlanabilir arayışının sonucunda ise öğrencilerin önerileri alındı ve öneriler arasından yine öğrencilerin tercihi ile "U DÖNÜŞÜ" adına karar verildi. Serginin adının saptanmasında Psikoloji öğrencisi B. Aydoğan'ın yaptığı işi (Resim 39) ve işi üzerine yazdığı metin etkili olmuştur:

"İnsan sadece düşünsel hayatında yaşamaz bu U dönüşünü. İçinde yer aldığı her ortamı etkilediğinden, kendi dönüşüne/dönüşümüne ortamları da dahil etmek ister. Sanki doğa hep yokmuş, insan çok sonra gelmemiş gibi doğayı değiştirme, ona hakim olma çabası içindedir. Şimdiyse yaramazlığının farkına varıp annesi anlamadan ortalığı toplamaya çalışan küçük bir çocuk gibi kendi yol açtığı çöküşü toparlamaya çalışıyor insan. Doğayı nasıl mahvettiğini fark ettiğini sanarak bu kötülüğü geri almaya çalışıyor. Ama aslında bunda da yaptığının yalnızca bir U dönüşünden ibaret olduğunun farkında değil. Ne kendisi yola çıkan insanla aynı ne de tüm çabasına rağmen ulaşabileceği yol."

Öğrencilerin ilgileri yalnızca duyuşsal algıya ya da sanatsal uygulamaya değil, konuya ilişkin entelektüel birikimlerini de kullanabileceği bir zemin yaratılarak iyi motive edildiklerinde çok yönlü gelişimlerine katkılar sağlanabileceği gözlenmektedir.

SONUÇ

Lisans düzeyinde öğrenim görmekte olan ve sanat alanı dışındaki fakültelerden gelerek seçmeli plastik sanatlar dersine katılan öğrencilerin çevresel sanat uygulamaları, bu öğrencilerin estetik amaçlı görme ve düşünme süreçlerini gözlemlene olanağı sunmuştur. Atölye ortamında hazırlık süreci sonunda gerçekleştirilen çalışmalar ile öğrencilerin belirlenen sürede, sanatsal bilgi ve deneyimlerini çevresel sanat uygulamaları aracılığıyla başarıyla yansıtabildikleri görülmüştür.

Plastik sanatlar eğitimi yoluyla sanat alanı dışındaki üniversite öğrencilerine gereken sanatsal bilgiler ile yeterli ortam ve fırsat verildiğinde öğrenciler gelişen estetik algıları ile entelektüel birikimlerini de ilişkilendirebilmişlerdir. Duyuların eğitiminde, özellikle görsel algının öneminin sezdirilmesiyle uygulamalardaki estetik kazanımlar açıkça gözlenebilmiştir.

Çalışmaların doğası, gençler arasında yardımlaşma, dayanışma, iş bölümü ve sorumluluğu paylaşabilme yollarını da açığa çıkarmıştır. Sanatsal deneyimler, öğrencilerde zihinsel yetilerle birlikte duygu yanını da geliştirebilmektedir. Doğanın sonsuz zenginliklerini keşfetme olanağı sunan çevresel sanat uygulamaları sırasında öğrencilerin kendilerini özgürce ifade edebildikleri görülmüştür. Bireysel algılarına ve bireysel farklılıklarına uygun çalışma olanağı bulabilmişler ve doğada doğal gereçlerle kurdukları sanatsal ilişkiler yoluyla yeni anlatım olanaklarını deneyimleme fırsatı bulmuşlardır.

Seçmeli plastik sanatlar dersi kapsamında gerçekleştirilmiş olan çevresel sanat uygulamaları sürecinde gençlere, sanat yapıtları, sanatçılar ve çağın farklı sanat anlayışları ile olduğu kadar hem kendisi ve çevresiyle, hem de doğayla doğrudan bağ kurabilme olanağı sağlanabilmektedir.

Sanat eğitiminin bir kişilik ve duyarlık eğitimi olduğu göz önüne alındığında üniversitelerde meslek eğitimlerinin yanı sıra öğrencilere plastik sanatlar alanında kendilerini geliştirme ve ifade edebilme olanakları tanınabilmelidir. Yeterli ve nitelikli bir sanat eğitimi alamadan üniversiteye gelmiş olan gençlerin, çevresel sanat uygulamaları aracılığıyla, güzeli tanımalarına, aramalarına ortam hazırlamak, estetik kaygı yaratmak, hem bireysel hem de toplumsal duyarlığın artırılmasına katkılar sağlayabilir.

KAYNAKÇA

ANTMEN Ahu (2009). *20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar*, Sel Yayıncılık: İstanbul

ARNHEİM Rudolf (2007). *Görsel Düşünme*, (Çev. Rahmi Ögdül) Metis Yayınları:

DA VINCI LEONARDO (2006). *Da Vinci'nin Not Defteri*, (Çev. Kasım Doğan), Lacivert Yayıncılık: İstanbul

DE KONINCK Thomas (2003), *Yeni Cehalet ve Kültür Problemi*, (Çev. İnci Malak Uysal), Epos Yayınları: Ankara

EDMAN Irwin (1977). *Sanat ve İnsan*, (Çev. Turhan Oğuzkan), İnkılap ve Aka Yayınları: İstanbul

FROMM Eric (1997). *Sahip Olmak ya da Olmak*, (Çev. Aydın Arıtan), Arıtan Yayınları: 1997

RODİN Auguste (2006). *Düşünce Kıvılcımları* (Çev. Ayşegül Sönmezay), Alkım Yayınları: İstanbul

